

Ақилбеков Н.Н*., Ширинов А.К., Қопжасарова Г.Т.
оқытушы, М.Әуезов атындағы ОҚУ, Шымкент, Қазақстан
оқытушы, М.Әуезов атындағы ОҚУ, Шымкент, Қазақстан
аға оқытушы, М.Әуезов атындағы ОҚУ, Шымкент, Қазақстан
**ҚАЗІРГІ ТҮРКІСТАН ҚАЛАСЫНДАҒЫ ҚҰРЫЛЫСТА ҚОЛДАНЫЛҒАН
ЗАМАНАУИ ҚҰРЫЛЫС МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ АЛАР ОРНЫ**

Автор корреспондент: nurbakit_5496@mail.ru

Түйін: Мақалада көпғасырлық тарихы бар түркі халықтарының рухани, мәдени және экономикалық саудасының орталығы ретінде Түркістан қаласының құрылысындағы қолданылып жатқан қазіргі заманауи құрылыс материалдарының ерекшеліктері мен орны қарастырылған. Қала екі ғасырдан астам уақыт бойы ең жақсы қазақ тайпалары жерленген қазақ хандығының астанасы болды. Бұл мәдениет орталығы, бұл республиканың орталығы. Елдің оңтүстігіндегі тағы бір гүлденген қала. Сол себепті де қолданылатын құрылыс материалдарының әсері ерекше. Заманауи құрылыс материалдары құрылыста ғана емес, сонымен қатар ғимараттар мен үймереттерді қаптауда да қолданылады. Сыртқы декор құрылымының стилистикалық әсемдігін қалыптастыруға тамаша мүмкіндік береді және оның толық бейнесін сипаттайды.

Мақала жазу барысында әртүрлі дереккөздер, ғылыми еңбектер, баспа беттеріндегі материалдар, мұрағат деректері негізінде жазылған және археологиялық қазба материалдары негізінде жарияланған еңбектер қарастырылды.

Кілт сөздер: Түркістан, рухани астана, мәдениет, травертин, шлак, керамикалық плитка

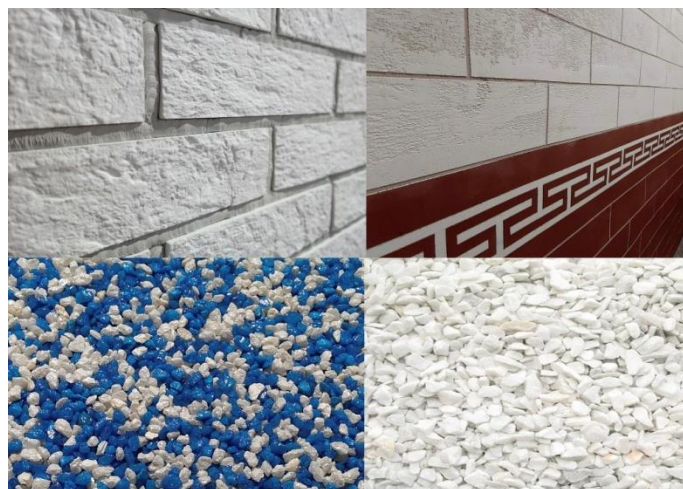
Кіріспе. Сан ғасырлық тарихы бар, түбі бір түркі халықтарының рухани, мәдени және экономикалық сауда орталығы ретінде Түркістан қаласының тарихта алар орны ерекше екені айтпасада барлығына мәлім. Бүкіл дүние жүзіне әйгілі орта ғасырдан қалған сәулет өнерінің інжу маржаны Қожа Ахмет Яссауидің кесенесі де осы Түркістанда.

Түркі әлемінің рухани астанасы және Яссауи ілімінің тарихының маңыздылығы, халықтың рухани, діни, қоғамдық және әлеуметтік қажеттіліктеріне сай жан-жақты қызмет атқарып келген қаланың даму кезеңдерінің түп тамыры тереңде. Осы себепті де Түркістан қаласындағы құрылыс бұл мемлекеттік деңгейдегі маңыздылығы жоғары алға қойылған мақсаттардың бірі, елбасымыздың тапсырмасы. Түркістан қаласы жалғыз облыс орталығы ретінде ғана емес, бүкіл әлемдік халықаралық түркі рухани орталығы ретінде де болуы керек. Яғни барлық ғимараттар, құрылыстар, коммуникациялар – қаладағы барлық инфрақұрылым халықаралық талаптарға сәйкес болуы тиіс. Сонымен қатар, Қожа Ахмет Яссауи кесенесінің айналасында абаттандыру жұмыстары жүргізілуде. Сондай ақ кесененің жанында ҚР Тұңғыш Президентінің есімімен аталатын жаяу жүргіншілер аллеясының құрылысының маңызы зор және оның тарихи құндылығын ескере отырып, шығыс стилінде салынууда. Алдағы уақытта бұл қалада 5000 адамға арналған мешіт, «Керуен-Сарай» шығыс базары, Б.Саттарханов атындағы проспект бойында саябақ, бизнес-центрлер, жастардың білімін арттыру мақсатында ғылыми-әмбебап кітапханалар, Жеңіс саябағы, сонымен қатар қазіргі таңдағы барлық талаптарға сай келетін тұрғын үй кешендері салыну жоспарда. Бұған дейін бұл қалада жаңа әуежай, басқару үйі, конгресс холл, орталық стадион, оқушылар сарайы, ойын-сауық орталықтары, жасырын хауызы бар спорт кешендері, «Rixos» қонақүйі, Қожа Ахмет Яссауи мұражайы, «Ұлы Дала» орталығы, туризм университеті, «Hampton by Hilton» қонақүйі, Этноаул және Арбат сынды құрылыс нысандары бой көтерген болатын. Осындай маңызды құрылыс орындарын салу барысында құрылыс материалдарының алар орны орасан зор. Аталған нысандардың бірнешеуі төмендегі 1-суретте көрсетілген.

Сурет 1. Қазіргі Түркістан

Түп тамыры тереңде жатқан орта ғасырлық Түркістан өңірін көркейтуде беттік декоративті керамикалық плиткалар, табиғи және жасанды мрамор қиыршықтастары, сұйық травертин секілді заманауи құрылыс материалдары қолдану үстінде. Сонымен қатар ресурстық базасы кең және бағасы арзан шлак, өндіріс қалдықтар негізінен жасалған бұйымдарда жоқ емес. Тұрғын үй құрылысында экономикалық жағынан тиімді, экологиялық таза, жылуоқшаулағыш және акустикалық материалдар пайдалануда. Айта берсек қолданылып жатқан қазіргі материалдар өте көп. Олардың бұрынғы осыған дейін қолданылып келген құрылыс материалдарымен салыстырып, тиімділіктерін бағалап жатудың да қажеті жоқ. 2-суретте қала құрылысында қолданып жатқан заманауи құрылыс материалдары бейнеленген.

Сурет 2. Заманауи құрылыс материалдары

Айта кету керек, көптеген дизайнерлер мен құрылысшылардың пікірінше, сұйық травертин әрлеудің ең жақсы нұсқаларының бірі болып табылады. Себебі ол табиғи тастың қайталанбас әсерін жасайды, ғимараттар мен үймереттердің ішкі және сыртқы көрінісін жасауға өте ыңғайлы, оларды кез-келген бетке қолдануға болады және оларды бетон плиталары мен металға, сыланған қабырғаға және сәндік панельдерге, сондай-ақ басқа жабындарға қолдануға болады, сонымен қатар ол жоғары қажалу төзімділігіне ие және температура өзгерісінен қорықпайды. Ең басты артықшылықтарының бірі оның табиғи травертинмен салыстырғанда бағасы әлдеқайда төмендігінде.

Бұл материалдарды қолданудағы негізгі мақсат – тұрғындар мен жаңадан келетін туристтердің талаптарына сай декоративті әсем, қауіпсіздік жағынан жоғары нысандарды тұрғызу болып табылады.

Қорытынды. Түркі әлемінің мәдени және рухани астанасы бұл түркі қауымдастықтарының мәдени дамуына назар аудару жолында жыл сайын қаланы түркі

халықтарының орталығы етіп түркі тілдес мемлекеттердің одақтастығы шешімімен сайлаудан өтетін қаланы айтамыз. Бұл бақыт 2021 жылы осы ұйымның қаулысымен біздің Түркістан қаласына бұйырған екен. Түркістан – түбі бір түркі халықтарының тарихтың түркі кезеңінде, тұтас ұлыс болып ұйысуында, ортақ діні мен тілін қалыптастырған қасиетті мекен. Шерхан Мұртаза мен Рашид Ыбыраев «КиеліТүркістан» деген мақаласында «Әрелдің, егер олар тарихын, өзұлын, өзмәдениетін, өзнамысын бағалай білетін ел болса, сол елдің піртұтқан, асыл кие тұтатын бір мекені болады. Мысалы, олар өзбектерде – Самарқанд, Бұқара, орыстарда – Суздаль Владимир, Иранда – Машхат, Моңғолда – Қарақұрым, біз үшін, сондай рухани алып Түркістан . » деп, ерекше атап өтеді. Талай тарихи тұлғалар мен әлемге әйгілі ғұлама ғалымдардың денесі жерленген бұл қаланың қасиетті рухани орталыққа айналуыда кездейсоқ емес, қайта ауыз толтырып айтарлықтай заңды құбылыс деп айтсақ артық айтқанымыз болмас.

Әдебиеттер тізімі:

1 Алдабергенов Н., Құлымбетов О. (2017). Қожа Ахмет Ясауи маңындағы көне ескерткіштердің зерттелу тарихынан //Түркістан аймағындағы археологиялық ескерткіштердің сабақтастығы. ХҒТК. Түркістан: ИП «Сейт», 117-121 бб.

2 Бекчурин М. (1972). Туркестанская область. Заметки статического советника Бекчурина. Москва.

3 Берденова Х. (1999). Түркістанның дүниеге келуі. // ҚР Гуманитарлық ғылымдар Академиясының ғылыми журналы., №2(4) 96 – 100 бб.(996.)

4 Мұстапаева Д. (2011). Қазақстандағы музей ісінің тарихы. Түркістан, 200 б.

5 Мұртаза Ш., Ыбыраев Р. (1994). Киелі Түркістан // Егеменді Қазақстан, 15 қыркүйек.

6 Мұхаметжанов Б. Түркі әлемінің мәдени астанасына қалтқысыз қызметету – абыройлы міндетіміз. // <https://www.qazaquni.kz> 2017/03/15/ 66378 (1.10.2018)

7 История Казахстана в западных источниках XII-XX вв. (2006). Французские исследователи в Казахстане. Алматы, «Санат», 408 стр.

8 Қозғамбаева Г.Б., Исабек Б.К. Түркі әлемінің рухани астанасы – Түркістан. //Хабаршы. Тарих сериясы. №4(2018). <https://bulletin-history.kaznu.kz/index.php/1-history/article/view/316/313>

9 <https://otyrar.kz/2021/02/v-turkestane-v-2020-godu-bylo-postroeno-15-novyh-obektov/>

Аннотация: В статье рассмотрены особенности и место применяемых современных строительных материалов в строительстве города Туркестан как центра духовной, культурной и экономической торговли тюркских народов с многовековой историей. Более двух веков город был столицей Казахского ханства, где похоронены лучшие казахские племена. Это центр культуры, это центр Республики. Еще один процветающий город на юге страны. Поэтому эффект используемых строительных материалов уникален. Современные строительные материалы используются не только в строительстве, но и в облицовке зданий и сооружений. Экстерьер дает прекрасную возможность сформировать стилистическую красоту фактуры декора и характеризует его законченный образ. В ходе написания статьи были рассмотрены труды, написанные на основе различных источников, научных трудов, материалов на печатных страницах, архивных данных и опубликованные на основе материалов археологических раскопок.

Ключевые слова: Туркестан, духовная столица, культура, травертин, шлак, керамическая плитка

Abstract: The article considers the features and place of modern building materials used in the construction of the city of Turkestan as a center of spiritual, cultural and economic trade of the Turkic peoples with a long history. For more than two centuries, the city was the capital of the Kazakh Khanate, where the best Kazakh tribes are buried. This is the center of culture, this is the center of the Republic. Another thriving city in the south of the country. Therefore, the effect of the building materials used is unique. Modern building materials are used not only in construction, but also in the cladding of buildings and structures. The exterior provides an excellent opportunity to form the stylistic beauty of the texture of the decor and characterizes its finished image. In the course of writing the article, works written on the basis of various sources, scientific works, materials on printed pages, archival data and published on the basis of archaeological excavations were considered.

Keywords: spiritual capital, culture, travertine, slag, ceramic tiles